



## Protocol

dalla seduta dil cussegl da vischnaunca,  
venderdis, ils 27 da fevrer 2009, allas 19<sup>30</sup> – 21<sup>40</sup> uras  
ell'aula en casa da scola Cons

---

Presidi: Robert Cajacob

Actuar: Ervin Maissen

Presents:

a) Cussegl

Clemens Berther	Martina Gienal
Heinrich Berther	Rita Huonder-Tenner
Robert Cajacob	Jordana Lozza-Desax
Bernadetta Caminada-Mühlebach	Pirmin Lozza
Giusep Columberg	Pader Vigeli Monn
Madlen Deflorin-Spescha	Flavio Murer
Emerita Flepp-Degonda	Alfred Spescha
Victor Flepp	

b) Suprastonza  
communala

Dumeni Columberg	Cecilia Maissen-Desax
Hans Huonder	Iso Mazzetta

c) Perstgisas

Roger Tuor
------------

d) Hosps

4
---

Plaid da beinvegni *dil president dil cussegl da vischnaunca.*

“Jeu beneventel Vus alla secunda seduta dalla perioda d’uffeci 2009/2012. Il tscheiver, il temps dils narrs, il temps hilaric e forsa strusch aschi serius sco igl ulteriur temps digl onn, ei vargaus. Jeu vi tuttina aunc inaga cuort turnar anavos tiel tscheiver resp. tier las instituziuns da tscheiver ed admetter cordiala gratulaziun per lur giubileums. Aschia exista il til da tscheiver gia dapi 30 onns, l’uniun da tscheiver dapi 25 onns e dapi la renaschientscha dalla dertgira nauscha ein 20 onns vargai. Sch’ins mira conta glied che s’engascha activamein pil tscheiver e quei cun grond plascher e per plascher da convischinas e convischins sco era da nos hosps, astgein nus esser loschs da quella uniun. En quei senn prendel bugen la caschun d’engraziar als responsabels dall’uniun ed a tuttas persunas activas per lur grond engaschi.

Biars han gudiu in bi temps da tscheiver, han persequitau il bi til da tscheiver e fatg part als programs da fiasta en halla ad Acla da Fontauna e Cons ed ein stai presents tier la dertgira nauscha. Deplorablamein ha ei era dau situaziuns pli pauc legreiblas. Cunzun il diever d’alcool da scolars dils davos onns da scola da nossa ed autras vischnauncas. Per part ein ins vegnius confruntaus cun situaziuns fetg peniblas. Buobs e buobas da scola alcoholisai e culs mauns plein butteglias d’alcool ed il secuntener leusunter. Buca bials maletgs per jester ed indigen. La conseguenza da quei secuntener ein considerabels donns vid indrezs sanitaris en halla e grond disuorden el contuorn. Vitier vegn la gronda resca da sanadad per quella giuventetgna. Igl ei buca da smarvegliar ch’ils aspectaturs sedamondan, nua ein ils geniturs da quels affons? Tgi sto surpender la responsablada? Tgi ils donns caschunai? Co va quei vinavon cun nossa giuventetgna? Fa negin uorden? Nua ein nos politichers? Tenor miu meini astga negin serrar giu ils egls cheu.

*Naschientscha:*

Jeu gratuleschel da cor a cusseglier Pirmin Lozza ed a sia dunna Helena per la naschientscha da lur fegl Nando, naschius ils 15 da schaner 2009. Jeu giavischel alla giuvna famiglia tut bien per il futur.

*Mortoris:*

Cun in bien patratg lein nus seregurdar da Pia Morgenthaler da Latis, naschida ils 24 da matg 1925 e morta ils 14 da december 2008; Hugo Maissen da Dulezi, naschius igl 1. d’avrel 1949 e morts ils 22 da december 2008; Rosa Cathomen-Manetsch da Sogn Gions, naschida ils 29 da december 1915 e morta ils 30 da december 2008 sco era da Felix Quinter-Riedi, naschius ils 18 da november 1921 e morts ils 14 da fevrer 2009. Els ruaussien en pasch.”

*Gliesta da tractandas*

La suprastonza communal propona da completar la gliesta da tractandas cun ina fatschenta supplementara. Unanimamein sa il cussegl da vischnaunca s’accordar cun quella proposta.

La gliesta da tractandas secloma sco suonda:

1. Protocol nr. 1-2009/2012
2. Lescha dil dretg da burgheis: Revisiun (messadi nr. 1-2009/2012)
3. Lescha davart la taxa da cura e la taxa per promover il turissem:  
Revisiun (messadi nr. 2-2009/2012)
4. Regulativ davart il "Premi Desertina": Revisiun (messadi nr. 3-2009/2012)
5. Ura da damondas (conform ad art. 44 dil regulativ da fatschentas)
6. Collaboraziun cun la vischnaunca da Medel sil sector dil scolaesser: Informaziuns e  
confirmaziun dallas disposiziuns pridadas (messadi nr. 4-2009/2012)

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér  
Il president: Igl actuar:

Robert Cajacob

Ervin Maissen



Cussegl da vischnaunca 02-2009/2012  
Seduta dils 27 da fevrer 2009

---

## 1. Protocol nr. 1-2009/2012

*President dil cussegl da vischnaunca Robert Cajacob*

Il protocol nr. 1 ei vegnius tarmess tier per posiziun. Enteifer ils tschun dis fixai ei vegniu inoltrau neginas propostas per midadas.

*Il protocol nr. 1-2009/2012 dalla seduta dils 16 da schaner 2009 vegn approbaus senza opposiziun.*

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér  
Il president: Igl actuar:

Robert Cajacob

Ervin Maissen



## 2. Lescha dil dretg da burgheis: Revisiun (messadi nr. 1-2009/2012)

### *President communal Dumeni Columberg*

Visa vi sin il messadi, nua ch'ils fatgs ein presentai en detagl. El constatescha che las proceduras per conceder il dretg da burgheis caschunan en nosa tiara grondas discussiuns. En vischnaunca han ins ina pratica fetg raschuneivla e che corrispunda allas pretensiuns dalla Dertgira federala. Ils petents vegnan interrogai sin fundament d'in detagliu catalog da damondas. Ulteriuramein basegna ei in tschuppel documents, sco per exempel in extract dil register penal e da stumaziun.

Igl onn vargau ha la suprastonza dalla vischnaunca burgheisa concediu suandonts dretg da burgheis:

Ils 11 da fevrer 2008 ad *Oana Milena Camartin*, confirmaziun entras cantun e confederaziun, ils 18 da november 2008; ils 5 da mars 2008 a *Clemens Josef Rathofer*, confirmaziun entras cantun e confederaziun, ils 16 da fevrer 2009 ed ils 8 da settember 2008 a *Daniel Just*, confirmaziun entras cantun e confederaziun ils 16 da fevrer 2009.

Actualmein ein treis ulteriurs cass pendants tier cantun e confederaziun.

### *Debatta d'entrada*

#### *Cusseglie Heinrich Berther*

Questa sera sepresentan ils fretgs dalla gronda lavur digl onn vargau. Il cussegl da vischnaunca sefatschenta per l'emprema gada en atgna cumpetenzza cun la revisiun d'ina lescha communal. Ei settracta da prescripziuns formalas cun las qualas igl ei buca necessari da confruntar votantas e votants.

La sligiaziun presentada simplifichescha la procedura, reducescha ils cuosts ed augmenta l'amicabladad enviers ils candidats che giavischnan da viver e luvrar en nosa cuminonza.

*Senza opposiziun passa il cussegl da vischnaunca alla deliberaziun en detagl.*

### *Discussiun en detagl*

Il cussegl da vischnaunca repassa la lescha artechel per artechel.

#### *President communal*

Commentescha cuortamein ils singuls artechels e visa vi sin ils detagls circumscrets el messadi.

#### *President dil cussegl da vischnaunca*

Dat la pusseivladad da revegnir ad in artechel u l'auter. Da quella vegn buca fatg diever.

*Decisiun I:*

*Cun 15 encunter 0 vuschs decida il cussegl da vischnaunca d'approbar la lescha dil dretg da burgheis.*

*President dil cussegl da vischnaunca*

Fa attents sin art. 36, alinea 2 dalla constituziun communal. Tenor quel san siat commembers dil cussegl pretender che la fatschenta vegni suttamessa alla votaziun all'urna.

*President communal*

Fa expressivamein attents sin il capetel corrispudent dil messadi. Igl ei impurtont, ch'il cussegl fixescha ina clara pratica per las fatschentas ch'el vul suttametter alla votaziun dil pievel. El cass concret ei la causa clara, demai ch'ei setracta d'ina midada da tempra formala.

*Cussegl da vischnaunca*

*desista da suttametter la fatschenta alla votaziun all'urna.*

*Decisiun II:*

*Cun 15 encunter 0 vuschs decida il cussegl da vischnaunca da suttametter la lescha dil dretg da burgheis conform ad art. 21, lit. b dalla constituziun communal al referendum facultativ.*

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér  
Il president: Igl actuar:

Robert Cajacob

Ervin Maissen



### 3. Lescha davart la taxa da cura e la taxa per promover il turissem: Revisiun (messadi nr. 2-2009/2012)

#### *President communal*

La revisiun dallas stipulaziuns davart ils mieds legals sedat d'art. 27, al. 4 dalla nova lescha cantunala davart las taglias communalas e las taglias da baselgia. Tenor quella ha la suprastanza communal neginas cumpetenzas en fatgs da taglia. Protestas encunter la taxaziun dall'organisaziun turistica ein el futur da drizzar agl uffeci da taglia communal. Encunter disposiziuns digl uffeci da taglia sa vegnir recurriu enteifer 30 dis alla Dertgira administrativa.

Castitgs per cuntravenziuns encunter la lescha communal vegnan decretai dalla vischnaunca. Sch'ei setrcata da cuntravenziuns en caussas da taxas ei igl uffeci da taglia cumpetents, els ulteriurs fatgs la suprastanza communal.

#### *Debatta d'entrada*

Il cussegl da vischnaunca desista d'ina discussiun generala, aschia ch'igl ei automaticamein decidiu d'entrar e da tractar la fatschenta.

#### *Discussiun en detagl*

Il cussegl da vischnaunca repassa ils dus artechels.

#### *President communal*

Commentescha cuort ils dus artechels e visa vi sil messadi.

#### *President dil cussegl da vischnaunca*

Dat la pusseivladad da revegnir ad in artechel u l'auter. Da quella pusseivladad vegn buca fatg diever.

#### *Decisiun I:*

*Cun 15 encunter 0 vuschs approbescha il cussegl da vischnaunca la revisiun d'art. 24 e 25 dalla lescha davart la taxa da cura e la taxa per promover il turissem.*

#### *President dil cussegl da vischnaunca*

Fa danovamein attents sin art. 36, alinea 2 dalla costituziun communal.

#### *Cussegl da vischnaunca*

*desista dar suttametter la fatschenta alla votaziun all'urna.*

*decisiun II:*

*Cun 15 encunter 0 vuschs decida il cussegl da vischnaunca da suttametter la revisiun d'art. 24 e 25 dalla lescha davart la taxa da cura e la taxa per promover il turissem, conform ad art. 21, lit. b dalla constituziun communal a referendum facultativ.*

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér  
Il president: Igl actuar:

Robert Cajacob

Ervin Maissen





#### 4. Regulativ davart il Premi Desertina: Revisiun (messadi nr. 3-2009/2012)

##### *Gerau Hans Huonder*

Il premi ei secumprovaus. El dat alla vischnaunca la pusseivladad da honorar e renconuscher ils merets da vischinas e vischins sco era d'instituziuns ch'ei sefatgas meriteivlas pil beinstar cultural, denton era sil sectur dil sport.

Ils dus davos onns ha la suprastonza communal desistiu da surdar il premi, quei per dar ina certa muntada al premi sco era allas personas che vegnan honoradas.

##### *President communal*

Sin fundament dalla restructuraziun eis ei necessari da reveder formalmein quei regulativ. Da l'autra vart vulan ins ina simplificaziun. Il cussegl da vischnaunca ha gia decidiu che la cumissiun dueigi vegnir eligida dalla suprastonza communal.

##### *Debatta d'entrada*

Il cussegl da vischnaunca desista d'ina discussiun generala, aschia ch'igl ei decidiu d'entrar e da tractar la fatschenta.

##### *Discussiun en detagl*

Il cussegl da vischnaunca repassa la lescha artechel per artechel.

##### *President communal*

Commentescha cuortamein ils singuls artechels e visa vi sil messadi. En special menziunescha el ch'ins ha slargiau las pusseivladads da promoziun.

##### *Art. 1, intent e finamiras*

##### *Cusseglia Pirmin Lozza*

En vesta alla situaziun finanziaria denton era per dar la duida peisa al premi propona el da midar alinea 3 sco suonda:

*"La surdada dil premi succeda per regla mintga tschun onns."* Enstagl da mintg'on.

##### *Gerau Hans Huonder*

La formulaziun actuala lubescha gia oz da desister da surdar mintg'on il premi. Quei ei gia vegniu praticau. Il premi ei dividius en duas parts, numnadamein il premi da renconuschientscha ed il premi da promoziun. Ferton ch'il premi da renconuschientscha vegn surdaus a personas sefatgas meriteivlas, ei il premi da promoziun destinaus per promover e sustener personas ed instituziuns. Il premi sa vegnir surdaus independentamein. Per il premi da promoziun eis ei prudent da saver agir spert. Fixass ins in interval da 5 onns, havess ins buca la pusseivladad da promover personas giuvnas il mument ch'igl ei actual.

*Cusseglia Heinrich Berther*

La formulaziun proponida ei oreifra. Ella dat la pusseivladad d'agir tenor basegns e sche la situaziun pretenda ei. Cunzun tier il premi da promoziun ei quei fetg impurtont. Perquei propona el a cusseglier Pirmin Lozza da retrer sia proposta.

*Cusseglia Pirmin Lozza*

Sa s'accordar cun las ponderaziuns fatgas ed ei prompts da retrer sia proposta.

*President dil cussegl da vischnaunca*

Dat la pusseivladad da revegnir ad in artechel u l'auter. Da quella vegn buca fatg diever.

*Decisiun:*

*Cun 15 encunter 0 vuschs approbescha il cussegl da vischnaunca la revisiun dil regulativ davart il Premi Desertina.*

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér  
Il president: Igl actuar:

Robert Cajacob

Ervin Maissen



## 5. Ura da damondas (conform ad art. 44 dil regulativ da fatschentas)

### *President dil cussegl da vischnaunca*

Tier quella fatschenta setracta ei d'in novum. Perquei prelegia el art. 44 dil regulativ da fatschentas che secloma sco suonda:

*"A caschun da mintga seduta sa vegnir arranschau in'ura da damondas. Duront quell'ura san commembers dil cussegl da vischnaunca far damondas che pertuccan in sectur special e selaian rispunder a moda simpla. Ellas ein d'inoltrar a scret e sil pli tard dus dis avon la seduta alla suprastonza communal. Lezza rispunda la damonda oralmein. Il votant ha la pusseivladad da far ina damonda supplementara. Ina discussiun ha buca liug."*

### *President communal*

Cheu va ei per in niev instrument parlamentar. Quel vegn applicaus cun success sin palancau federal, cantunal e regiunal. Era per la suprastonza communal ei quei in novum, aschia ch'ei setracta d'anflar il dretg equilibrer. Las damondas ston vegnir inoltradas a scret per ch'ils geraus sappien sepreparar e rispunder ellas en num dalla suprastonza.

### *Cussegliaer Flavio Murer*

Ha inoltrau duas damondas.

#### *1. Cuosts per dismetter la neiv e manteniment dallas vias*

"Sin palancau cantunal han ins informau ch'il manteniment da vias ed il survetsch d'unviern caschuni in augment dils cuosts da ca. 40% pigl onn 2009. Han ins gia ina survesta sco quei maletg sepresenta en nossa vischnaunca, cunquei ch'ils donns da sal e scheltira ein tenor miu manegiar considerabels? Pertuccai ein ils contos 620.314.00 e 620.314.01."

### *Gerau Iso Mazzetta*

"La vischnaunca da Mustér dispona d'ina reit da vias cun agen manteniment da rodund 14 km. Da quella ein ca. 3.5 km passapeis. Vitier vegnan aunc ca. 30 km sendas che vegnan tenidas libras gl'unviern. Per 9 km vias cantunales stuein nus separticipar als cuosts da rumida e da sal sco era dustar las panuglias deponidas agl ur. En quei ei buca cunteniu la rumida da neiv ed il manteniment dallas vias da quartier privatas che vegnan rumidas e mantenidas dils privats. Cheu setracta ei da 8.65 km.

Sco Vus essas informai, vegnan quellavurs exequidas per la gronda part d'interpresas privatas. Mo la pintga part, sco per exempel la rumida dils passapeis e dallas sendas, vegnan exequidas dil menaschi communal.

Il preventiv 2008 preveda per la dismessa da neiv la summa da frs. 62'000.00. Il quen 2008 vegn a mussar ina cefra considerablamein pli aulta da rodund frs. 102'000.00. Tier il menaschi communal seresulta quei en sururas. Quellas semovan entuorn 150 uras. La vischnaunca paga buca ora sururas. Ellas vegnan cumpensadas el decuors digl onn 2009.

Motivs per quei augment ein naturalmein il stregun unviern 2008/2009 che ha gia entschiet miez october. En cumparegl cun ils davos sis onns ei quella summa medemamein carschida. Igl intrasgliauter da 2001 entochen

2007 munta a rodund Frs. 60'000.00. In unviern cun biara neiv (igl onn 1999) ha la dismessa da neiv custau frs. 162'000.00.

Tier il manteniment dallas vias ei momentan aunc grev da giudicar la situaziun. Ils loghens veseivels muossan differents maletgs. Las vias en in schliet stan han pitiu aunc dapli e vias sanadas cun avunda material da fundaziun survivan pil pli senza problems da quels unviarns. Ils donns san denton vegnir giudicai pér el decuors dalla primavera. Nossa reit da vias ei en in schliet stan. Ils daners impundi ils davos onns per il manteniment da vias ein fetg mudests. Quellas investiziuns lubeschan sulettamein „flicks“ per tener en rama ils donns.“

## *2. Consum d'alcohol entras affons da scola*

"Da bellezza aura ha Mustér astgau guder il til da tscheiver la sonda vargada. Ils differents giubileums han dau a quei eveniment ina tut speciala tempra. Deplorablamein ein differentas gruppaziuns da giuvenils separticipadas al til e quei senza figurar sil program. Els eran vestgi cun caultschas largias, malscultri ni capetscha da pala e sacados. Ultra da quei silmeins cun in cartun gervosa. La gronda part dils giuvenils menziunai havevan aunc buca giu il 16avel natalezi."

Ils donns vid igl inventari e mobiliar dil CSC ein stai considerabels. L'ocasiun dalla sera ei sesplegada en fuorma "normala". Tenor mia oppiniun eis ei deplorabel che las massas da publicum dil til da tscheiver naven da mummas cun affons pigns, scolaras e scolaras, vischinas e vischins ston acceptar quella truscha.

Tgei pusseivladads han ils gremis pertuccai? Tgei san ils organs da vischnaunca interprender? Tgei obligaziuns schaijan tiel cussegl da scola? Tgei obligaziuns han ils collaboraturs ni la cumissiun da menaschi dil Center da sport e cultura?

### *Gerau Hans Huonder*

Rispunda ord vesta dalla scola e dil cussegl da scola.

"La problematica dil consum d'alcohol, sco era dil fimar ei enconuschenta. Ei setracta buca mo d'in problem che regia ella vischnaunca da Mustér.

Per reglar il sedepurtar dils affons da scola ha la vischnaunca da Mustér scaffiu in uorden disciplinar per las scolas (approbaus ils 7 da fevrer 2002). Quel regla il cumportament dils affons durant il temps da scola, mo era sil plaz-scola. Denter auter prescriba quel era cura ch'ils affons duessen esser la sera a casa. Quellas reglas vegnan circumscrettas en art. 4 digl uorden disciplinar.

Artechel 6 circumscriba che mieds che donnegian la sanadad sco fimar, il consum da bubrondas alcoholicas e prender drogas durant il temps da scola e sigl areal da scola ei scumandau strictamein als scolaras. Cun auters plaids vul quei dir: Pigl ulteriur temps ein ils geniturs responsabels per lur affons, quei che s'auda era.

Per far attents ils affons sin la problematica digl alcohol, dil fimar ni era da drogas vegn arranschau regularmeins en scola projects ed informaziuns. In tal ei sesplegaus dacuort ell'emprema reala e secundara. El rom da quel ha ina gruppa gudignau cun siu placat in premi dalla concorrenza «freelance». Quei placat muossa la dependenza che sa sedar enten consumar alcohol ni era auters mieds nuscheivels.

Concernent il diever dallas localitads e dall'infrastructura sco per exempel la sonda vargada el Center da sport e cultura, ein las uniuns organisontas responsablas ch'ei schabegi nuot. Cass cuntrari han ellas da surprendre ils cuosts.

In auter sectur che fatschenta repetidamein la suprastonza communal ha la problematica dil vandalissem. En connex cul tscheiver dalla sonda ei vegniu fatg donns el Center da sport e cultura. Denter auter ein dus eschs vegni demoli. Era en tals cass ston las uniuns organisontas surprender ils cuosts ni eruir ils culpents. Ils collaboraturs dil Center da sport e cultura san buca esser en tut ils cantuns e controllar ils affons e giuvenils.

Adina puspei vegn ei denton era fatg donns vid auters stabiliments, sco per exempel la casa da scola. La suprastonza communal ha fatg attents ils vischins sin quels problems el Fegl official dalla Surselva. Medemamein ei vegniu fatg tgisa igl atun vargau enviers enzacons giuvenils."

*Gerava Cecilia Maissen*

Rispunda ord vesta dalla sanadad publica.

"Ord vesta dalla sanadad publica e dalla prevenziun ein talas situaziuns e tals maletgs segiramein da deplorar ed igl ei impurtont da mirar che tals maletgs s'audien tier las excepziuns. Dils 98% dils giuvenils che fan endretg, vegn tschintschau pauc ni nuot. Mo era lezs duvrassen bunas purschidas. Il davos onn ha la vischnaunca fatg in sforzs cun crear in local da giuventetgna. Denton cun metter a disposiziun in local ei fatg mo in fetg pign pass. Ei basignass ina fuorma d'accumpignament. Quei basegna sper ils daners era persunas che s'engaschan sur pli liung temps e ch'emprovan da capir il mund dils giuvenils. Sevilar sur dad els e scurlar il tgau ei spert fatg, mo quei gida denton pauc.

Ina pusseivladad ei da crear in program per giuvenils en in local separau en fuorma d'ina disco. Lu sesentessen els pri serius. La politica ei segiramein dumandada. Damai ch'ils fatgs tangheschan ils giuvenils dils davos onns da scola da tuttas vischnauncas dalla Cadi, ei quei ord vesta dalla suprastonza communal in pensum regiunal. Ensem cun la SIGA fuss ei forsà pusseivel d'elaborar sligiazions. Ina gruppa regiunala, dalla quala gerau Hans Huonder pren part per nossa vischnaunca e la pleiv, lavura gia en quella direcziun.

La vischnaunca sustegn occurrenzas che vegnan organisadas en collaboraziun cun la ZEPRA en scola. Cheu dess ei cumbinaziuns d'orientaziuns ed occurrenzas per carschi e geniturs. Igl interess ei deplorablamein fetg pigns. Pil pli ein ils geniturs dils affons pulits dalla partida. En quei connex less la suprastonza communal visar vi sin l'exposiziun ambulonta che ha giu liug a Mustér il matg 2008 sut il tetel, *Eivradad e resca/Rausch und Risiko*.

El center da quell'exposiziun ei il tema, il regl daventa malsogna, staus. Cun tablas d'informaziuns fetg impressiunontas e che plidavan in clar lungatg, eis ei vegniu empruau da sensibilisar ils carschi, ils giuvenils ed ils affons dils davos onns da scola. Denter auter ei era vegniu presentau la "Bluebar" – che ha schizun survegniu in premi – che buns e bials sitgs senza alcohol san esser fetg attractivs ed era buns. La participaziun ei stada plitost mudesta, sche buca magra. Per che la vischnaunca sappi agir, stuess ins crear ina gruppaziun d'interess ord il ravugl dils geniturs."

*Cusseglia Flavio Murer*

Ei satisfatgs dallas rispostas dalla suprastonza communal.

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér	
Il president:	Igl actuar:
Robert Cajacob	Ervin Maissen



6. Collaboraziun cun la vischnaunca da Medel sil sector dil scolaesser: Informaziuns e confirmaziun dallas disposiziuns pridas (messadi nr. 04-2009/2012)

*President communal*

*Remarca preliminar.* Cheu setracta ei d'ina fatschenta da *tempra speciala e confidenziala*, buca destinada per la publicitad. Per quei motiv vegn il messadi repartius sulettamein als commembers dil cussegl. El vegn era buca publicaus sin la pagina d'internet. Ils detagls dalla discussiun ein buca destinai per la publicitad. Ils mieds da massa duein serestrenscher sin ina comunicaziun dils conclus.

Quella fatschenta ha caschunau alla suprastonza communal grondas pitgiras, sco ei quei ei documentau extendidamein el messadi. Ei va per impurtonts principis dalla collaboraziun. Perquei vul la suprastonza informar il cussegl da vischnaunca davart il curriu a passau e possibilitar ad el da discussiunar e prender posiziun en caussa.

Cun siu agir ha la suprastonza communal da Medel mess en damonda in principi secumprovau e praticau dapertut denter partenaris equivalents. La contribuziun per scolar sebase sils cuosts effectivs e seresulta principalmein dils cuosts da personal (pagaglias). Leutier vegn ina pauschala pil diever dall'infrastructura da frs. 1'200.-- sco quei ei fixau ella cunvegnientscha. La contribuziun calculada semova el rom dallas summas usitadas el cantun Grischun. Aschia quenta il consorzi da scola da Glion per ses scolars ina summa da frs. 13'700.--.

Suenter differents discuors ha la suprastonza communal suttemess alla vischnaunca da Medel ina proposta modificada e limitada sin dus onns, q.v.d. entochen che la nova ulivaziun da finanzas va en vigur. Cun quei agir essan nus denton sviai dil principi secumprovau. Cun conceder alla vischnaunca da Medel il dretg da nominar in commember cun dretgs cumpleins el cussegl da scola havein nus confirmau ch'ins tracta ella sco partenaria. Ella sa pia separticipar allas decisiuns dil cussegl da scola.

Sin fundament dallas discussiuns occurridas, ein ins secunvegnius cun la suprastonza communal da Medel da supplicar la conferenza dils presidents comunals da s'occupar cun igl avegnir dallas scolas ella Cadi, en special da sclarir tgei pusseivladads ch'ei sedat per ina collaboraziun regionala. Deplorablamein han ils presidents comunals renviu quella iniziativa. Ei seigi aunc memia baul per tractar quei problem.

Pér suenter la redacziun e distribuziun dil messadi ha la suprastonza communal constatau che la lescha da scola fixescha en art. 11, che la vischnaunca da domicil paga "in daner da scola, che sto cuvierer ils cuosts effectivs." Tenor quella prescripziun fust la suprastonza buca autorisada da far concessiuns pertuccont ils cuosts. Considerond la situaziun disgraziada e cunquei che la cunvegnientscha ei limitada, sa quella concessiun denton vegnir responsada, tonpli sch'ella vegn confirmada dil cussegl da vischnaunca. La suprastonza communal metta denton gronda peisa d'informar il parlament transparent e correct.

En vesta alla situaziun extradordinaria ei la suprastanza communal era sesentida obligada d'informar il persunal d'instrucziun davart las consequenzas d'ina sperdita dils scolars da Medel. Quei havess pretendi midadas dil concept d'instrucziun ed ina reducziun dil diember da lecziuns. Quella informaziun ei denton buca vegnida beneventa da certs partenaris. In bien patrun informescha denton ses collaboraturs ad uras sur d'impurtontas midadas pusseivlas.

Aschinavon ch'il cussegl da vischnaunca sa buca s'accodar cun la procedura proponida dalla suprastanza communal, eis ei pusseivel da modificar il conclus e da suttametter el al referendum facultativ.

Concludend attesta il president communal, che la suprastanza communal metta gronda peisa sin ina buna ed intensiva collaboraziun regionala. Quei pertucca tuts secturs, era la veta economica, sociala e culturala. Ella deplorescha perquei grondamein las difficultads sedadas e las irritaziuns publicas. Cun nossa purschida sperein nus da cattar ina sligiazion supportabla e da saver cuntinuar cun la collaboraziun secumprovada. Legreivel ei che quella tenuta vegn era sustenida dalla populaziun medelina e perquei sustegn admetta el en num dallas autoritads communalas in fervent Dieus paghi.

#### *Gerau Hans Huonder*

Ord vesta dalla scola fuss ei stau deplorabel, sch'ei fuss buca stau pusseivel d'anflar ina cuntinuaziun dalla collaboraziun. La suprastanza communal ei per part vegnida criticada muort l'informaziun al persunal da scola. Cunquei ch'ils contracts cun ils scolasts ston esser sut tetg sin la fin fevrer ha la suprastanza communal giu neginas autras letgas che d'informar il persunal. La cunvegnientscha ei limitada sin dus onns. Cun la nova ulivaziun da finanzas vegn ei ad esser necessari da contrahar da niev.

In fatg che dat da patertgar ei quel ch'ils presidents comunals vulan buca sediscuorer dalla problematica che sepresenta ils proxims onns en vesta alla situaziun demografica e dalla nova ulivaziun da finanzas.

#### *Cusseglia Clemens Berther*

La cumissiun da gestiun ei seconstituada ed ha fixau ils principis, cu ella s'exprima sco cumissiun da gestiun el cussegl da vischnaunca. Quella reglamentaziun secloma sco suonda:

*Tier las fatschentas el cussegl da vischnaunca da muntada finanziaria (quen, plan da finanzas, preventiv) han ils commembers dalla cumissiun da gestiun da s'exprimer el cussegl ella funcziun digl organ da controlla. Tier las ulteriuras fatschentas senza muntada finanziaria, nua ch'ei ha giu liug ordavon negin contact cun la suprastanza communal, s'expriman ils commembers dalla cumissiun ella funcziun da cussegliers.*

Cunquei ch'il president dalla cumissiun da gestiun ha buca saviu assister als discuors cun la suprastanza communal pren cusseglier pader Vigeli Monn posiziun en num dalla cumissiun da gestiun.

#### *Cusseglia pader Vigeli Monn*

Ina delegaziun dalla suprastanza communal cul president communal, gerau Hans Huonder ed il canzlist communal ha orientau ils commembers dalla cumissiun da gestiun pader Vigeli Monn e Victor Flepp en tuts detagls. La cumissiun ha saviu s'accodar cun las ponderaziuns dalla suprastanza communal cunquei che la sligiazion ei terminada. Quella sligiazion duei denton buca esser in cass da pregiudezi. La decisiun dalla suprastanza communal selai denton giustificar ord vesta finanziaria. Aschinavon ch'ils scolars da Medel havessen midau vischnaunca, havess quei caschunau in

manco da ca. frs. 240'000.--, schegie che la vischnaunca havess strusch saviu reducir ses cuosts. Aschia ei la sperdita da ca. frs. 60'000.-- da responsar.

In fatg ei evidents: la collaboraziun denter las vischnauncas ha pituu. Ei sedamonda, sch'ins ei staus pertscharts dallas consequenzas da quell'acziun. En mintga cass astgan ils affons buca daventar l'unfrenda d'acziuns da cefras. Era la cumissiun da gestiun ei trumpada dalla decisiun dalla conferenza dils presidents communalis e capescha buca quei agir.

### *Discussiun generala*

#### *Cussegliaer Heinrich Berther*

Il fatg che la suprastanza communal menziunescha art. 11 dalla lescha da scola plaida per ina buna basa da confidanza e trasparenza. El sa s'accordar cun las ponderaziuns dalla suprastanza communal, tonpli che la sligaziun ei limitada sin dus onns.

Da ponderar dattan las discussiuns ch'ei sesplegadas ella publicitad ed era certas formulaziuns ella pressa. Ins ha giu l'impressiun ch'in schurnalists hagi viu sia incarica da derscher ieli en la discussiun denter las duas vischnauncas. In fatg fetg positiv ei quel che la populaziun da Medel vul buca far culs affons ina marcanzia da cuosts e contribuziuns.

Il cantun less reducir il diember da vischnauncas sin 39. Quei lai presuponer ch'ins vegn els proxims onns a stuer menar autras discussiuns che quellas ch'ei sedadas denter Mustér e Medel.

Impurtont ei denton che las discussiuns occurridas influenzeschien buca da maniera negativa ils discuors e la collaboraziun che sto succeder il proxim temps denter las vischnauncas.

La reduziun dalla contribuziun vegn ad haver consequenzas pil preventiv, quei era en vosta allas summas ch'ei necessarias per autras spartas dil quen communal.

El engrazia cordialmein alla suprastanza communal per la buna lavur prestada.

#### *Cussegliaera Martina Gienal*

La decisiun dalla suprastanza communal ei buca stada semplia, denton capeivla. En vosta alla situaziun sil scalem superiuor, denton era sin fundament dalla nova ulivaziun da finanzas ei igl agir dalla conferenza dils presidents communalis buca capeivla. Aunc ussa savess ins agir senza pressiun. Decisiuns che ston vegnir pridas en prescha, ei mai secumprovadas.

Plinavon fa ella allusiun alla discussiun ch'ei sedada en connex cun las contribuziuns. Tgei importo incassescha la vischnaunca da Mustér dalla vischnaunca da Sumvitg pils scolars da Pardomat-Dado?

#### *Cussegliaer Victor Flepp*

Capescha che mintga vischnaunca sedosta per sia scola. La scola ei ina part centrala dalla veta dil vitg. Probabel ei ella in dils puncts il pli delicats e sensibels; quei era ord vosta dallas finanzas. Tuttina ei la decisiun dils presidents communalis buca capeivla. En mintga cass drova ei bunas structuradas per survivor.



#### *Cussegliaer Clemens Berther*

Ella Cadi ein las vischauncas da Breil, Tujetsch e Mustér quellas che promovon activitads economicas. Ei fuss denton falliu da mirar tgi ch'ei la ferma. Probablamein pitess l'entira regiun giudlunder. Eventualmein duess ins ponderar nua ch'ins sa vegnir encunter. Mustér ei geograficamein predestinaus sco subcenter. Consequentamein ston ins ponderar, sch'ins vul buca dar ordlunder enzatgei ch'ei buca aschi dependet dalla movibladad dils pertuccai, per exempel la casa da tgira. Perencunter eis ei necessari da crear en in liug pli central in center da scola che pretenda ina certa movibladad dils participonts.

Ei astga buca esser che nus paghein, perquei che nus desistin d'anflar bunas sligiazions. Sch'ins patratga dallas contribuziuns previdas per la casa da tgira, drova ei ina sligiazion comunabla. Savess ins da l'autra vart cun centralisar las scolas reducir ils cuosts pils transports da scola. En mintga cass astga ei buca esser ch'ils falli ston pitir.

#### *Cussegliaera Emerita Flepp-Degonda*

Ha intervegniu ch'ils cuosts da frs. 13'700.-- dil consorzi da scola da Glion cuntengnan tut ils cuosts che occuoran al menaschi da scola. Fuss ei stau pusseivel da vegnir encunter alla vischnaunca da Medel en quei grau?

#### *Gerau Hans Huonder*

Ella summa da rodund frs. 13'700.-- ein tut ils cuosts cunteni, ferton che la vischnaunca da Medel surpren sezza ils cuosts da transport. La vischnaunca da Mustér impunda annualmein sezza ca. frs. 80'000.-- per transports da scola.

La suprastanza communal ha proponiu alla vischnaunca da Medel da menar discuors per fundar comunablamein in consorzi da scola. En mintga cass astgan nos affons da scola buca pitir muort la sligiazion cattada.

Il november vargau ein ils cussegls da scola da Sursassiala s'entupai per sediscuorer davart igl avegnir dil sector dalla scola. Las discussiuns duein vegnir cuntinuadas.

Daco che la publicitad ha intervgniu dalla sligiazion dils scolars da Pardomat-Dado ei buca enconuscent. En mintga cass han ins sin fundament d'ina damonda dalla famiglia pertuccada purschii maun per ina soluzion, quei era damai ch'ils affons havessen stuiu ir naven da Pardomat entochen a Fallens da tutt'aura a pei. Cunquei che la vischnaunca da Sumvitg ha pretendiu ch'ils geniturs surpendien la mesadad dils cuosts, ha la suprastanza communal buca pretendiu il prezi cumplein tenor cuosts effectivs. Condanavon che quella pratica vegn applicada a Sumvitg, ei il mument buca enconuscent. En vesta allas discussiuns occurridas vegn ins denton a stuer reponderar las cundiziuns fatgas da lezzas uras.

#### *Cussegliaera Rita Huonder-Tenner*

Damai ch'ils geniturs da Pardomat-Dado ston surprender la mesadad dils cuosts che vegnan tschentai alla vischnaunca da Sumvitg, ha la suprastanza communal agiu cun prudientscha. Igl ei donn, ch'ina pintga gruppa ha instradau quella discussiun disgraziada.

#### *President communal*

Engrazia per il grond sustegn e per la capientscha demussada dil cussegl. Pil preventiv 2009 ha quella midada negin'influenza, damai ch'il quen vegn tschentaus pér la fin digl onn da scola. Aschia seffectuescha la midada era pér el preventiv digl onn da scola 2010.

*Decisiun:*

*Cun 15 encunter 0 vuschs pren il cussegl da vischnaunca en senn affirmativ enconuschientscha dallas informaziuns obtenidas e conferma las disposiziuns pridas dalla suprastanza communal.*

Communicaziun

*President dil cussegl da vischnaunca*

La proxima seduta dil cussegl da vischnaunca ha liug venderdis, ils 24 d'avrel 2009. A caschun da quella seduta ei previu da tractar il quen 2008.

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér  
Il president: Igl actuar:

Robert Cajacob

Ervin Maissen

Disentis/Mustér, ils 28 da fevrer 2009

Cus0012\_02.doc